

УДК 930.2:378.4(477-25)КМА“17”
DOI: 10.18523/2617-3417.2020.3.117-119

о. Мицик Ю. А.

ДОКУМЕНТИ МГАРСЬКОГО МОНАСТИРЯ 1737 р. ПРО ВИЗНАЧНИХ ВИПУСКНИКІВ КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

У публікації подано три документи 1737 р. із Центрального державного історичного архіву у Києві, з фонду Мгарського монастиря, що стосуються історії Києво-Могилянської академії у першій половині XVIII ст. і до цього часу не були введені до наукового обігу. У супровідному тексті проаналізовано ці документи, наведено невідомі дані щодо біографій вихованців Києво-Могилянської академії.

Ключові слова: Києво-Могилянська академія.

У Центральному державному історичному архіві України у Києві (далі – ЦДІАК) зберігається зокрема фонд 137, де міститься документація Спасо-Преображенського чоловічого монастиря, розташованого в с. Мгар під Лубнами. Цей комплекс не дуже великий (127 справ), які охоплюють 1673–1794 рр., але деякі з них мають значну цінність як історичні джерела. До таких належить і справа 28¹ на п'яти аркушах, із яких лише три були заповненими. Вона важлива для дослідження біографій визначних випускників Києво-Могилянської академії (далі – КМА), бо відкриває нам ім'я невідомого студента КМА, уточнює біографії видатного вченого, вихованця й викладача КМА Варлаама (Василя) Лящевського, св. Йоасафата Горленка та митрополита Рафаїла Заборовського.

У справі міститься три документи щодо прийняття в ченці, адресовані ігумену обителі святому Йоасафату Горленку. Останній (в миру – Яким, 1705–1754) у 1713–1728 рр. учився у КМА, в 1725 р. прийняв чернечий постриг, а пізніше й духовний сан. Від 1729 р. – викладач КМА.

¹ Центральный державный исторический архив Украины, м. Київ (далі – ЦДІАК України), ф. 137, оп. 1, спр. 28.

У червні 1737 р. київським митрополитом Рафаїлом Заборовським був поставлений ігуменом Спасо-Преображенського Мгарського монастиря і на цій посаді перебував до 1744 р. У 1748 р. був висвячений на єпископа Белгородського і Обоянського і до самої смерті виконував ці обов'язки. Автором двох листів був Рафаїл Заборовський (1676–1747), київський митрополит (архієпископ) у 1731–1747 рр. Він також учився у КМА з 1700 р., був її викладачем, а ставши митрополитом, дуже велику увагу приділяв КМА та її викладацьким кадрам.

У листах Заборовського йшлося про прийняття в ченці Мгарського монастиря. 21 (10) листопада 1737 р. до нього звернувся з листом Горленко, повідомляючи про прохання постригу випускника богословського класу Василя Лящевського. Митрополит давав свою згоду і велів дати студенту як звичайно випробувальний термін («искус») перед постриженням, а також згідно з тогочасним царським указом узгодити цю справу з Синодом. Про Лящевського (Лящевського) (1704–1774) потрібно сказати детальніше. Він учився у КМА, пройшовши майже повний цикл навчання, але у 1733/1734 рр. разом

із деякими іншими студентами відмовився слухати лекції професора С. Калиновського, за що Заборовський засудив його до тілесного покарання. Однак той самий Заборовський надав йому кошти для продовження навчання в університеті м. Галле (Німеччина), де Лащевський вивчав іврит. Повернувшись до КМА, він учився у класі богослов'я (1739/1740 рр.) і одночасно викладав, потім зробив блискучу кар'єру як науковець і педагог, був ректором Слов'яно-греко-латинської академії в Москві (попередниці Московського університету). Відомо, що у 1740 р. він прийняв чернечий постриг, але детальніше про це не згадано. З листа Заборовського, який наведено нижче, зрозуміло, що такий намір у нього виникнув ще наприкінці 1737 р., а реалізований був лише після повернення з Галле до Києва, де він прийняв постриг під іменем Варлаама.

Лист майже такого самого змісту Заборовський направив Йоасафату Горленку щодо іншого студента КМА – Якіма Михайловського (про нього Горленко писав митрополиту дещо пізніше – 25 (14) грудня 1737 р.). Цікаво, що в цьому випадку не треба було узгоджувати справу з Синодом. Можливо, тому, що Михайловський не мав конфлікту з викладачами і був студентом нижчого класу (риторики). Про цього студента немає згадки в фундаментальному енциклопедичному довіднику і у списках студентів класу риторики за 1737 р.²

Третій документ є недатованим. Його написано між 1737–1744 рр. (час ігуменства Йоасафата Горленка у Мгарському монастирі), ймовірно у 1737 р., на що вказує і помітка архівістів, зроблена олівцем. Цей документ – «доношение» вихідця із селян Михайла Криволапа з проханням постригти його у ченці. Криволап жив у містечку Лютенька Гадяцького полку (нині – село Лютенька Гадяцького району), мав 50 років, знав ткацьке ремесло. Напевно, він не був студентом КМА. Цікаво, що він рекомендує себе як «родом нації малороссийской». Він не має безпосереднього стосунку до історії КМА, але проливає трохи світла на діяльність її вихованця – ігумена Йоасафа Горленка.

Зазначимо, що, видаючи ці документи, ми використали правила публікації українських текстів XVII–XVIII ст., розроблені Я. І. Дзирою³,

із незначними змінами, зокрема літеру «ять» передано літерою «і» (не курсивною), титла не розкрито. Підкреслено текст, написаний власноруч автором (звичай підпис).

Отже, невелика архівна справа 1737 р., яка містить три документи, відкриває нам ім'я невідомого студента КМА, уточнює біографію видатного вченого, вихованця й викладача КМА Варлаама (Василя) Лащевського, св. Йоасафата Горленка та митрополита Рафаїла Заборовського, а два листи останнього доповнюють «Український Православний Дипломатарій XVII–XVIII ст.», тобто зібрання документів українських вищих православних ієрархів – київських митрополитів, єпископів, ігуменів головних монастирів.

№ 1

1737, листопада 26 (15). Київ. – Лист київського митрополита Рафаїла Заборовського до Йоасафата Горленка, ігумена Спасо- Преображенського Мгарського монастиря

«Пречесному игумену мнстра Мгарского лубенского Иоасафу Бжие блгословение и нше архиерейское препославше, предлагаем:

Сего 1737 года ноеврия 10 дня писменным своїм доношением пречесность твоя объявил нам, пастыреви, что студент Василий Лащевский, окончивши теологическое учение в киевских училищах, доношением пречесности твоей предложил, что он намерен в вашем монастырі Мгарском жить и монашество получить. О которого пречесность твоя просил ншего пастырского блгословеннаго указа. Того ради по желанию помененного Василия Лащевского принять его в монастыр вш Мгарский для искуса и определить его в пристойное послушание архиерейско блгословляем и понеже о таковых наміреных (?) монашество получить по указу ея императорского влчства от стійшаго правителствующаго синода (которого копия zde сообщена) надобно дать видиния в стійший правителствующий синод, то и пречесности твоей как в указі изображено и оное рукою своею закріпив, присилать к нам в катедру для отсылки в стійший синод. О сем пречесности твоїй відати и чынить пастырско повеліваем.

*З катедры ншей Киевософийской
1737 года ноеврия 15 дня.
Смиренній Рафаїл, архиепскп киевский*⁴.

² *Киево-Могилянська Академія в іменах XVII–XVIII ст. Енциклопедичне видання* (Київ, 2001); Н. И. Петров, *Акты и документы, относящиеся къ истории Киевской Академии*, т. 1, ч. 2 (Киев, 1904), 40–44.

³ *Літопис Самовидця* (Київ, 1971), 40–42.

⁴ ЦДІАК України, ф. 137, оп. 1, спр. 28. Оригінал, завірений особистим підписом.

№ 2

1737, грудня 29 (18). Київ. – Лист київського митрополита Рафаїла Заборовського до Йоасафата Горленка, ігумена Спасо-Преображенського Мгарського монастиря

«Пречесному ігумену Мгарского лубенского монастыря Иоасафу Бжие благословение и нше архиерейское препославше, предлагаем:

Сего 1737 года декабря 14 дня письменным своим доношением пречесность твоя объявил нам, пастыреві, что студент учения реторического Иоаким Михайловский, письменное прошение пречесности твоей предложил о принятии его в монастыр ваш Мгарский для получения монашеского чина. Которого пречесность твоя видя и крилосу 3-го дня позволил ему до нашего пастырского разсмотрения быть в монастырі Мгарском и просил ншего пастырского о определении его, Иоакима, позволительнаго указа. По яком пречесности твоей прошению, а по желанию помянутого Иоакима Михайловского в монастыр вш Мгарский на искус для восприятия монашеского чина его, Иоакима, принять позволяем. Которого пречесности твоей приняв, определите в пристойное послушание. О сем пречесности твоей відать и чинить.

*З катедры ншей Киевософийской
1737 года декабря 18 дня.
Смирнній Рафаїл, архиепскп киевский»⁵.*

⁵ ЦДІАК України, ф. 137, оп. 1, спр. 28. Оригінал, завіреним особистим підписом.

№ 3

1737р. (?) – Лист Михайла Криволапа до Йоасафата Горленка, ігумена Спасо-Преображенського Мгарського монастиря

«Высокопреподобнейшему гдну его милости отцу Иоасафу Горленко, общежителного Мгарского мнстра почтеннейшему игумену
Нижайшее доношение

По давному наміренію моему желанием желаю я, нижайший, в здешной Мгарской обители монашество воспріяти. Якого моего желания да не лишен буду при обятії стоп высокопреподобия вашего рабски молю мене, нижайшого, в обитель стую принят и [к] протчіим желателям причтит, во время приличное в чин монашеский облекти. Я же, нижайший, родом нації малороссийской полку Гацяцкого города Лютенки, сн посполитых родителей, літ мні от роду 50, в службах жадных нигді не бывал и не укриваюсь, ділами никакими не обовязан и долгов за мною никаких не иміється, свободной чоловік, обучен толко художеству ткацкому.

*О сем доносит всенижайший
раб и подножие
Михайло Криволап»⁶.*

⁶ ЦДІАК України, ф. 137, оп. 1, спр. 28. Автограф (?)

Bibliographic References

Kyievo-Mohylianska Akademiia v imenakh XVII–XVIII st. Entsylklopedychne vydannia. Kyiv, 2001.
Litopys Samovydsia. Kyiv, 1971.

Petrov, N. I. *Akty i dokumenty, odnosyashchiesya k istorii Kievskoj Akademii.* Vol. 1 (2). Kyiv, 1904.
Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Kyiv, f. 137, op. 1, spr. 28.

Rev. Yurii Mytsyk

THE 1737 DOCUMENTS OF THE MHAR MONASTERY ABOUT THE DISTINGUISHED ALUMNI OF THE KYIV-MOHYLA ACADEMY

This research is a commented edition of the three documents describing history of Kyiv-Mohyla Academy in the first half of the 18th century. They have been preserved at the Central State Historical Archive in Kyiv, the fund of the Mhar Monastery, and were dated by 1737. The aforementioned sources are still absent in the academic discourse. Accompanying analysis of the documents depicts unknown aspects of Kyiv-Mohyla Academy alumni' biographies.

Keywords: Kyiv-Mohyla Academy.

Матеріал надійшов 25.01.2020

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)